

Яременко М. В.

КАР'ЄРНІ ШЛЯХИ ДІТЕЙ КИЇВСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ — НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У некрологах та спогадах про київське духовенство другої половини ХІХ — поч. ХХ ст. зазвичай натрапляємо на відзначення їхніх заслуг перед Православною Церквою. Факти із послужних списків священнослужителів (як-от участь у роботі адміністративних органів, релігійних організацій тощо) чи дані про відзначення всіма можливими заохоченнями та нагородами (і з боку єпархіальної влади, і від Св. Синоду) тільки підсилюють ефект інформації его-документів. Додатковим доказом ангажування окремих ієреїв долею православ'я в краї слугують їхні публікації у церковній періодиці, спрямовані проти опонентів (наприклад, римо-католиків). Усі згадані обставини можуть підштовхнути дослідника до оцінки діяльності київських священників як зразкових пастирів, для яких успіхи своєї Церкви є чи не найбільшим життєвим кредо.

Глибше вивчення біографій духовенства допомагає, звісно, уникнути гріха ідеалізації та побачити живих людей, а не героїв. Інколи зрозуміти небезпеку довіри до послужних списків та посмертних хвалебних

спогодів допомагають випадкові знахідки. Так, наприклад, про випускника і викладача Київської духовної академії, кафедрального протоієрея, очільника Свято-Володимирського братства Григорія Крамарева писали як про патріота і строгого ревнителя православ'я, шановану серед колег персону¹. Проте в одному з екземплярів «Киевских епархиальных ведомостей» після його некролога сучасник дописав олівцем: «Крамарев принадлежал к самообольщенным и дерзким, за что его везде не терпели: и в университете, и в институте, и в академии; и давали ему всякие награды, чтобы избавиться от него»².

Оцінити те, наскільки київських священиків хвилювало майбутнє Православної Церкви, можна за допомогою опосередкованої вказівки — кар'єри їхніх дітей, найперше синів. Для такого аналізу я обрав родини 13 ієреїв Києва другої половини XIX — поч. XX. Вони походили із сімей священно- та церковнослужителів, пройшли всі щаблі духовної освіти, успішно закінчили КДА (переважно із магістерським ступенем: 8 із 13 осіб), належали до найвідоміших київських кліриків свого часу, відзначилися на училищній та епархіальній службі, заслужили реноме осіб, перейнятих долею православ'я (це відображено і в їхніх опублікованих текстах, і в участі у відповідних товариствах та долученні до важливих церковних подій, як-от спорудження/відновлення храмів абощо). Зрештою, всі ці священики були відзначені багатьма нагородами, що свідчить про їхню зразкову службу. Одним

¹ Див. детальніше: Яременко М. В. Крамарев Григорій Никифорович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. / упоряд. і наук. ред. М. Л. Ткачук ; відп. ред. В. С. Брюховецький. — Т. 1. : А–К. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. — С. 720–722.

² Некролог // Киевские епархиальные ведомости [далі — КЕВ]. — 1868. — № 15. — Отд. II. — С. 589. Йдеться про примірник журналу, що зберігається в Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського (інвентарний № 929257²).

словом, обрані 13 кліриків ізсередини знали, що таке кар'єра на духовній ниві, та досягли помітних успіхів у крокуванні її щаблями.

Для встановлення інформації про дітей духовенства було залучено передусім дані з клірових відомостей, як додаткові джерела — послужні списки із навчальних закладів, спогади, некрологи тощо). Завдання простежити весь життєвий шлях кожного із поповичів чи попівен ми не ставимо; у контексті нашої мети достатньо знати бодай про їхню освіту (світська чи духовна) та перші кар'єрні кроки. Дані про їхнє навчання цінні ще й тому, що на обрання закладу батько міг впливати більше (а це саме й важливо в контексті аналізованої проблеми), ніж на подальшу службу дорослої дитини. Аби не оминати увагою тих чи тих ієрейських чад, акцент зроблено на аналізі найближчої до смерті клірика відомості. За потреби (наприклад, коли частину дорослих дітей, що жили окремо від батька, не вказували) використовувалися раніші документи. Перш ніж вести мову про синів та доньок, коротко зупинюся на деяких фактах біографій священників, які ілюструють їхні кар'єрні досягнення.

Протоієрей Данило Смолодович (1809–1882) зі священницької сім'ї Київської губернії, вихованець КДА (1829–1833) та магістр богослов'я і словесних наук, був відомий у Києві як викладач духовної семінарії, член духовної консисторії та старший священник Свято-Вознесенського Флорівського жіночого монастиря. Він користувався повагою учнів (отримав від семінаристів прізвисько «Ковба») та черниць, якими опікувався як пастир. Його працю неодноразово відзначали грошовими заохоченнями, подяками та нагородами, у т. ч. набедреником (1849), оксамитовими скуфією (1851) та камілавкою (1855), наперсним хрестом (1858), орденами Св. Анни 3-го (6.04.1865), 2-го (23.04.1869) та Св. Воло-

димира 4-го (13.04.1875) ступенів³. Смолодович був автором укладеного на основі магістерської дисертації першого в Російській імперії посібника з літургії Православної Церкви, що узагальнив його багаторічний досвід викладання «обрядословия», і був рекомендований Св. Синодом як підручник для духовних семінарій (упродовж 1860-х рр. витримав 4 видання). Священик також опублікував низку спостережень про сільських паломників та окреслив завдання для сільських священиків із підвищення рівня релігійної культури парафіян.

Про освіту та одруження двох доньок Смолодовича опрацьовані джерела не згадують, а от його син здобув університетську освіту, а невдовзі після студій помер (див. додаток).

Інший пастир — киянин за походженням, із дяківської сім'ї, магістр (навчався у 1825–1829 рр.) та викладач КДА протоієрей Микита Дубницький (1803–1879). Він був, зокрема, священиком Києво-Софійського кафедрального собору та Києво-Подільської церкви Св. Миколи Притиска і мав не лише педагогічний, а й неабиякий адміністративний досвід⁴. За успішну службу о. Микиту було відзначено грошовими заохоченнями та різноманітними подяками, зокрема за захист церковних інтересів у Київській палаті цивільного суду та «за благоразумное ведение и окончание возложенного на него дела о вознаграждении Киево-Софийскаго митрополитанскаго дома строителями Киево-Балтской железной дороги де-Вриер и К^о за повреждение ими Панковщицкой земли сего дома при устройстве той же дороги». Серед нагород

³ Центральний державний історичний архів України, м. Київ [далі — ЦДІАУК]. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1645. — Арк. 115 зв. — 117 зв.; спр. 1650. — Арк. 109 зв. — 112 зв.; Ф. 711. — Оп. 2. — Спр. 5369. — Арк. 13–16 зв., 226–229.

⁴ Див. детальніше: Яременко М. В. Дубницький Микита Михайлович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 480–481.

протоієрея були, між іншим, оксамитова фіолетова скуфія (1835), набедреник (1837), оксамитова фіолетова камілавка (1840), наперсний хрест від Св. Синоду (1844), палиця (1871), ордени Св. Анни 3-го (1852), 2-го (1862), 2-го з імператорською короною (1867) та Св. Володимира 4-го (1874) ступенів ⁵.

Родина Дубницьких виховала шестеро доньок і сина. Всі дівчата навчались у приватному пансіоні, а наймолодша вийшла заміж за священника. Про чоловіків інших доньок інформації у переглянутих справах немає, проте відомо, що на 1876 р. три з них, у віці 43, 35 та 31 року, залишалися незаміжніми. Син о. Микити навчався в духовній семінарії (див. додаток).

До найвпливовішого та найавторитетнішого київського білого духовенства другої половини ХІХ ст. належав протоієрей Дмитро Жданов, уродженець Калузької губернії зі священницької родини, магістр КДА (1837–1841). Серед його численних адміністративних обов'язків слід згадати членство у духовній консисторії та представництво церковних інтересів у Київській палаті цивільного суду, а також педагогічну працю у Київській духовній семінарії. Останні місця священницького служіння Жданова — Києво-Софійський кафедральний собор та Старокиївська Стрітенська церква ⁶. Протоієрей неодноразово отримував архіпастирські та синодальні подяки і благословення; був нагороджений майже всіма призначеними для білого духовенства відзнаками: оксамитовою фіолетовою скуфією (1850), камілавою (1854), наперсним хрестом (1858), палицею (1885), наперсним хрестом з Імператорського кабінету (1890), а та-

⁵ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1637. — Арк. 58 зв.—63 зв.

⁶ Див. детальніше: Яременко М. В. Жданов Дмитро Афанасійович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 528–529.

кож орденами Св. Анни 3-го (1865), 2-го (1872), Св. Володимира 4-го (1875) та 3-го (1880) ступенів ⁷.

Син о. Дмитра не обрав «духовних хлібів» і служив у імператорській канцелярії. Чоловік однієї з трьох доньок був мировим суддею, а от дві інші вийшли заміж за майбутніх київських священиків (див. додаток).

Отець Микита Дашкевич (1816 чи 1818–1880) із півської сім'ї на Київщині, кандидат богослов'я КДА (1839–1843), пастирську кар'єру завершив ієреєм Києво-Подільської Свято-Іллінської церкви (до цього був настоятелем Києво-Подільського Успенського собору). Впродовж кар'єри він виконував чимало адміністративних доручень у єпархіальному відомстві, 15 років (три терміни поспіль) був благочинним киево-подільських церков, мав педагогічний досвід ⁸. За багаторічну службу о. Микиту нагороджено набедреником (1848), оксамитовими фіолетовими скуфією (1852) і камілавкою та бронзовим наперсним хрестом на Володимирській стрічці (1856), золотими наперсними хрестами (у 1862 р. — на золотому ланцюгу від Імператорського кабінету; у 1863 — від Св. Синоду), орденами Св. Анни 3-го (1868), 2-го (1873) та Св. Володимира 4-го (1878) ступенів ⁹.

Дашкевич виховав доньку Марію, яка навчалась у жіночій Фундуклеївській гімназії. У 1912 р. його зять, викладач Київської духовної семінарії Петро Олексійович Калачинський ¹⁰, надіслав о. Федору Титову, який

⁷ ЦДАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1679. — Арк. 162 зв. — 163 зв.

⁸ Див. детальніше: Яременко М. В. Дашкевич Микита Пилипович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 432–433.

⁹ ЦДАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1645. — Арк. 35 зв. — 36 зв.

¹⁰ Детальніше про нього див.: Ткачук М. Л. Калачинський Петро Олексійович / М. Л. Ткачук // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 654–656.

укладав біографічний словник вихованців КДА, фото тестя ¹¹.

Ще один київський священнослужитель — Михайло Богданов (1819 чи 1820–1907), дияконський син із Орловської губернії, магістр КДА (1843–1845). Він завершив церковну кар'єру протоієреєм Софійського кафедрального собору. Богданов викладав у кількох київських навчальних закладах, зокрема духовній семінарії, виконував низку обов'язків у єпархіальному відомстві (зокрема члена духовної консисторії та очільника цензурного комітету). Цей священник активно співробітничав із журналом «Руководство для сельських пастырей», де, між іншим, друкував антикатолицькі пропагандистські статті ¹². Тривале служіння зробило о. Михайла авторитетним серед київського духовенства, а якість виконання різноманітних обов'язків багаторазово відзначалася церковною владою. Богданов отримував подяки, грошові заохочення, архіпастирські та синодальне благословення, був нагороджений набедреником (1856), оксамитовою фіолетовою скуфією (1857), камілавкою (1860), наперсним хрестом від Св. Синоду (1863), орденами Св. Анни 3-го (1867), 2-го (1871), Св. Володимира 4-го (1876) і 3-го (1880) ступенів, палицею (1885) ¹³.

Протоієрей Михайло мав шестеро дітей. Один із його синів став лікарем, інший був професором Університету Св. Володимира. Із чотирьох доньок три на 1895 р. вийшли заміж; наймолодша закінчила курс гімназії.

Протоієрей Павло Подвисоцький (1821–1897) зі священницької сім'ї Київської губернії, кандидат богослов'я

¹¹ Див.: Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі — ІР НБУВ). — Ф. 175. — Спр. 1409. — Арк. 1–1 зв., 4.

¹² Див. детальніше: Яременко М. В. Богданов Михайло Мартинович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 219–221.

¹³ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1009. — Спр. 947. — Арк. 19 зв. — 22 зв.

КДА (1843–1847), розпочав кар'єру на Поділлі. У 1858 р. він зміг повернутися до Києва, де викладав Закон Божий у кількох навчальних закладах, служив при Києво-Подільському Успенському соборі та Андріївській церкві (чимало зробив для її реставрування та збереження), виконував низку адміністративних обов'язків, зокрема благочинного старокиївських, печерських та новостворених церков і депутата від духовенства у київському повітовому суді. За сумлінну службу о. Павло неодноразово отримував подяки; його було нагороджено набедреником (1856), оксамитовими фіолетовими скуфією (1861) та камілавкою (1865), наперсним хрестом (1868), орденами Св. Анни 3-го (1877), 2-го (1881) та Св. Володимира 4-го (1885) ступенів¹⁴.

Павло Подвисоцький був одним із найвпливовіших представників київського білого духовенства і мав славу строгого законовчителя та непримиренного противника релігійного вільнодумства. Саме завдяки його активній участі та зв'язкам 1893 р. у Києві відкрито «Общество распространения религиозно-нравственного просвещения в духе Православной Церкви» (в 1897 р. перейменоване на «Киевское православное религиозно-просветительское общество»). Митрополит затвердив його статут 18 листопада 1893 р., а от установчі збори відбулися 7 грудня 1893 р. у домі Подвисоцького за адресою пров. Десятинний, 5. Протоіерей також пожертвував товариству 400-рублевий наперсний золотий хрест і був обраний його почесним членом.

Попри позицію строгого борця із будь-якою критикою Православної Церкви та її служителів, протоіерей Подвисоцький не подбав про те, аби бодай одне із його чад пов'язало життя з духовною кар'єрою чи духовенством: його син навчався у світському навчальному закладі (Новоросійському університеті в м. Одесі), по за-

¹⁴ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1681. — Арк. 2 зв. — 6.

кінченні якого управляв приватним маєтком; старша донька вийшла заміж за військового, а менша — за вчителя Холмської гімназії (див. додаток).

Олександр Браїловський (1823–1905), священницький син із Полтавщини та кандидат богослов'я КДА (1845–1849), досягнув посади кафедрального протоієрея Києво-Софійського собору. Як і інші колеги, о. Олександр не обмежувався пастирськими обов'язками. Він крокував різними щаблями педагогічної та адміністративної служби, зокрема викладаючи у київських гімназіях та входячи до складу духовної консисторії¹⁵. Ревну участь цього достойника у житті Православної Церкви в Києві засвідчують почесне членство у Свято-Володимирському братстві¹⁶ та численні подяки, відзнаки і нагороди, серед яких: набедреник (1856), оксамитові скуфія (1858) та камілавка (1862), наперсний хрест (1865), палиця (1887), ордени Св. Анни 3-го (1873), 2-го (1877) і 1-го (1900), Св. Володимира 4-го (1881) та 3-го (1890) ступенів, золотий наперсний хрест із Імператорського кабінету (1895), митра (1898)¹⁷.

Із трьох синів Браїловського старший пішов батьковим шляхом, був протоієреєм, а з 1921 р. — єпископом Українського екзархату РПЦ. Двоє інших хлопців обра-

¹⁵ Див. детальніше: Яременко М. В. Браїловський Олександр Іванович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 234–235.

¹⁶ Пригадаймо, що Свято-Володимирське братство виникло у 1864 р. «под влиянием скорбных событий последнего польского мятежа» через необхідність «противостать дерзкой латино-польской пропаганде». На думку ініціаторів товариства, ворог «может быть обессиливаем только благодатными силами нашей святой православной веры», тож слід працювати над «укоренением в сознании и духе народном ее правил» та ревно стати «на страже наших православных верований» (див.: Открытие и проект устава Киевского Свято-Владимирского братства / Г. Крамарев, прот., Г. Бредихин, А. Муравьев [та ін.] // Прибавления к Творениям Св. Отцов. — 1864. — Ч. 23. — Кн. 3. — С. IV–VI).

¹⁷ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1009. — Спр. 1061. — Арк. 8 зв.–10 зв.

ли світську кар'єру: один на поч. ХХ ст. був директором гімназії, а інший — мировим суддею. Із трьох доньок священика одна (Олександра чи Марія) стала дружиною майбутнього київського протоієрея Петра Вельміна¹⁸.

Ще один київський ієрей другої половини ХІХ ст., який навчався у КДА (1847–1851), — магістр Іван Гошкевич (1824–1871) родом із Мінської губернії. Традиційно для тогочасних київських священиків, він поєднував пастирську, педагогічну (викладав у семінарії) та адміністративну (зокрема був помічником благочинного та депутатом від духовенства у Міській думі) працю, а життя завершив протоієреєм Києво-Подільської Царе-Костянтинівської церкви¹⁹.

За коротке життя о. Іван (Йоан) не встиг отримати багато церковних відзнак, адже термін служби був одним із необхідних (разом із бездоганністю) факторів їх надання. Вже через рік після рукопокладення Гошкевича було нагороджено набедреником (1857), а затим оксамитовими фіолетовими скуфією (1860) та камілавкою (1863) і наперсним хрестом (1866)²⁰.

Оскільки протоієрей Гошкевич помер, коли його діти ще не завершили навчання, його послужні списки та клірові відомості не дають змоги з'ясувати, чи хтось із них відзначився на духовній ниві. Старший син мав усі шанси для цього, адже студіював у Київській духовній семінарії. Проте середній, про якого зазначалося, що у віці 10 років «обучается в доме, но числится в Киево-Подольс-

¹⁸ Стеллецкий Н., свящ. 50-летие священства кафедрального протоієрея Києво-Софійського собора о. Александра Ивановича Браиловского / Н. Стеллецкий, свящ. // КЕВ. — 1900. — № 17. — Ч. неофиц. — С. 772–775.

¹⁹ Див. детальніше: Яременко М. В. Гошкевич Іван Антонович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 395–397.

²⁰ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1615. — Арк. 89 зв. — 90 зв.

ком духовном училище»²¹, попри звичний для майбутнього священика освітній старт, усе ж закінчив університет і став археологом та музеєзнавцем. Найменший син на час смерті батька мав 4 роки (див. табл.).

Серед київського парафіяльного духовенства другої половини ХІХ ст. енергійністю та активною працею, зокрема інтелектуальною, також вирізнявся зять о. Дмитра Жданова протоієрей Павло Троцький (1835–1900). Він народився у сім'ї священика на Київщині, здобув ступінь магістра богослов'я у КДА (1855–1859), викладав у Київській духовній семінарії, був законовчителем кількох інших навчальних закладів. Пастирське служіння закінчив священиком Старокиївської Стрітенської церкви, до цього змінивши кілька храмів. Серед його численних адміністративних обов'язків зауважимо, зокрема, посади благочинного верхньокиївських та старокиївських, печерських і новостроєнських церков, членство у губернському попечительському комітеті про народну тверезість. Цей протоієрей відзначився як редактор неофіційної частини журналу «Киевские епархиальные ведомости». Він був членом-кореспондентом Московського археологічного товариства, членом історико-статистичного комітету з опису Київської єпархії, публікувався у наукових журналах. У проповідях у доступній формі Троцький намагався донести до вірян вчення Церкви, а його активне ангажування у справі утвердження православ'я засвідчує участь у роботі та головування в «Обществе распространения религиозно-нравственного просвещения в духе Православной Церкви». За енергійну та дієву працю о. Павло неодноразово отримував заохочення, подарунки, подяки, відзнаки і від вищої влади, і від колег та учнів, зокрема був нагороджений оксамитовою фіолетовою скуфією (1864), камілавою (1868), наперсним хрестом (1873), палицею (1896),

²¹ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1615. — Арк. 90 зв.

орденами Св. Анни 3-го (1881), 2-го (1885) та Св. Володимира 4-го (1889) та 3-го ступенів ²².

Із семи дітей Троцького стосунок до духовного відомства мала лише одна донька — дружина священника. Інша вийшла заміж за чиновника. Із п'яти синів троє обрали військову службу, перебуваючи на 1898 р. у різних частинах Російської імперії. Мабуть, не останню роль тут зіграло те, що їхній батько довгий час викладав Закон Божий у Київській військовій гімназії (згодом — Володимирський кадетський корпус) та був священником церкви Св. Володимира при цьому навчальному закладі. Ще двоє синів о. Павла на 1898 р. служили в митному департаменті Міністерства фінансів (див. додаток).

Магістр КДА (1863–1867) протоіерей Михайло Лінчевський (1838–1905), син церковнослужителя із Київської губернії, також поєднував педагогічну діяльність із пастирськими та єпархіальними обов'язками. Він, зокрема, викладав у Києво-Подільському духовному, жіночому духовному та реальному київських училищах, служив настоятелем Києво-Печерської Воскресенської церкви та Києво-Подільського храму Миколи Притиска, був благочинним киево-подільських церков. За добросовісне служіння протоіерея Лінчевського було нагороджено, між іншим, набедреником (1872), оксамитовою фіолетовою скуфією (1875), камілавкою (1879), орденом Св. Анни 3-го ступеня (1894) ²³.

Судячи з інформації 1903 р. (тобто за 2 роки до смерті цього священнослужителя), жоден із його двох синів не обрав батьківської чаші: старший був судовим слідчим, а менший, уже 24-літній, мав за плечима освіту у двокласному училищі і жив при батьках. Із трьох доньок о. Михайла одна стала дружиною священника, решта вийшли

²² ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1690. — Арк. 211 зв. — 214 зв.

²³ Там само. — Спр. 1742. — Арк. 64 зв. — 65 зв.

заміж за світських осіб: на той час чиновника Київської казенної палати та студента медичного факультету (див. додаток).

Роман Барілович (1840–1905), священницький син із Київської губернії, вихованець КДА (1863–1867), кандидат богослов'я, завершив кар'єру протоієреєм Києво-Софійського кафедрального собору. Барілович також займався педагогічною діяльністю та виконував низку обов'язків на єпархіальній службі, зокрема був благочинним киево-подільських церков²⁴. За службу о. Роман отримав низку стандартних нагород та відзнак: набедреник (1882), скуфію (1885), камілавку (1889), наперсний хрест від Св. Синоду (1894), ордени Св. Анни 3-го (1896) та 2-го (1904) ступенів²⁵. Активну позицію мужа, перейнятого долею православ'я, підкреслює факт діяльної участі Баріловича у роботі Київського Свято-Володимирського братства (був його скарбником із 1894 та почесним членом із 1903).

Разом із дружиною о. Роман Барілович виховав четверо дітей. На час укладання клірової відомості, яку було залучено для аналізу (за 1904 р.), всі вони, дорослі люди, мешкали не з батьками. Про двох доньок відомо лише, що вийшли заміж, а от сини служили: один у Міністерстві фінансів, інший — військовим (див. додаток).

Протоієрей Михайло Златоверховніков (1842–1929) із сім'ї священника Тульської губернії, магістр КДА (1865–1869), завершив кар'єру софійським кафедральним протоієреєм, а після 1919 р. — настоятелем трапезної церкви Різдва Христового («Малого Софійського собору»). Він входив до складу духовної консисторії та низки інших єпархіальних органів. Зразкову відданість протоієрея Златоверховнікова православ'ю та РПЦ підкреслює чи-

²⁴ Див. детальніше: Яременко М. В. Барілович Роман Олександрович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 201–202.

²⁵ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1009. — Спр. 1069. — Арк. 11 зв.

мало фактів. Так, він не лише, як це звично робили його колеги-ієреї, був законовчителем у різних навчальних закладах, а й служив багатолітнім членом-екзаменатором із Закону Божого в іспитовому комітеті при Київському учбовому окрузі та помічником наглядача за викладанням Закону Божого у київських середніх навчальних закладах Міністерства народної освіти. О. Михайло також був першим головою ради Товариства поширення релігійно-моральної освіти у дусі Православної Церкви, товаришем голови Свято-Володимирського братства, членом-скарбником Київського відділення Імператорського Православного Палестинського товариства. Він брав участь у діяльності Київського клубу російських націоналістів та виступав проти автокефалії Православної Церкви в Україні. Таку сумлінну працю священика відзначено численними церковними нагородами включно з митрою (1908), орденами Св. Анни 3-го (1888), 2-го (1892), 1-го (1908) і Св. Володимира 4-го (1896), 3-го (1905) та 2-го (1913) ступенів, а також знаком Червоного Хреста (1916) ²⁶.

Отець Михайло мав п'ятеро дітей. Троє його синів навчалися у Київській першій гімназії, де батько у 1878–1908 рр. був законовчителем та настоятелем гімназійного храму, а затим — в Університеті Св. Володимира. Один із них став доктором медицини. Також напевне відомо, що молодша донька протоієрея працювала вчителькою у жіночій гімназії княгині Ольги (див. додаток).

Київський священик Кирило Мацеевич (1857–1915), син священика з Київщини, випускник і кандидат богослов'я КДА (1880–1884), від 1899 р. служив настоятелем домової Свято-Володимирської церкви при Київській військово-фельдшерській школі, де викладав Закон

²⁶ Див. детальніше: Яременко М. В. Златоверхніков Михайло Данилович / М. В. Яременко // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. — Т. 1. — С. 544–545.

Божий. Законовчителем він працював у ще кількох парафіяльних училищах міста, а пастирські обов'язки згодом виконував як другий священик Покровського жіночого монастиря та настоятель Вознесенської Байкової цвинтарної церкви. Мацеевич долучився до монархічного руху, був товаришем голови відділення «Союза русского народа» на Лук'янівці. Незважаючи на недовге життя (помер на 59-му році після тривалої хвороби), о. Кирило заробив низку відзнак, у т. ч. набедреник (1895), скуфію (1899), камілавку (1903), синодальний наперсний хрест (1908) та орден Св. Анни 3-го ступеня (1912) ²⁷.

Жоден із чотирьох дітей Мацеевича не пов'язав життя, як можна судити з їхньої освіти та шлюбу доньки, із духовним відомством: старша дівчина вийшла заміж за офіцера, який служив у Головному військово-судовому управлінні в Петербурзі; дві інші доньки закінчили жіночу гімназію княгині Ольги, а син станом на 1913 р. ще проходив гімназійний вишкіл (див. додаток).

Загалом у 13 згаданих священиків було 25 синів та 33 доньки. Із хлопців лише троє (12 %) вирішили наслідувати життєвий шлях батьків, і то, якщо припустити, що двоє семінаристів таки висвятилися з часом на ієреїв. Про освіту та службу ще одного невідомо. Решта навчалися у світських закладах (училища, гімназії, університети) та стали цивільними чиновниками різних відомств, військовими, лікарями, викладачами. Про доньок вести мову складніше. По-перше, про 11 дівчат жодної інформації — про навчання, роботу, чоловіків — проаналізовані документи не містять. Ті ж, які інформують про освіту чи працю, а не згадують про шлюб, не дають змоги роби-

²⁷ ІР НБУВ. — Ф. 175. — Спр. 1731. — Арк. 1-1 зв.; ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1738. — Арк. 270 зв. — 271 зв.; Кальченко Т. Мацеевич, о. Кирилл Тимофеевич / Т. Кальченко // Черная сотня. Историческая энциклопедия 1900–1917 / [сост. А. Д. Степанов, А. А. Иванов, отв. ред. О. А. Платонов]. — М. : Ин-т русской цивилизации, 2008. — С. 318.

ти остаточні висновки, адже вихованка світської жіночої школи могла все одно стати дружиною священника. Зі згаданої групи восьмеро осіб (24 %) напевно порвали із духовним відомством, вийшовши заміж за цивільних чи військовослужбовців, а п'ятеро (15 %) пов'язали життя з ієреями. Із решти дев'яти дівчат троє навчалися у гімназії, п'ятеро — у приватному пансіоні, а одна працювала вчителькою в Київській жіночій гімназії княгині Ольги.

Як бачимо на прикладі родин помітних київських ієреїв другої половини ХІХ — поч. ХХ ст., сини священників масово не йшли шляхом батьків, обираючи світську службу. «Вірність» духовному відомству зберігала частина доньок, проте більша частина попівен отримували освіту переважно у світських навчальних закладах чи ставали дружинами не пов'язаних із церковною кар'єрою мирян (принаймні, якщо аналізувати ту групу, про яку вдалося виявити дані). Чому ж віддані своїй справі священнослужителі, які переймалися станом справ Православної Церкви, не спрямовували своїх дітей торувати шлях на духовному поприщі? Навряд чи це було випадково. Пригадаймо, що зазначені вище духовні мужі, народжені та виховані в попівських та церковнослужительських родинах, якнайкраще знали різні сфери церковної служби (як клірики, педагоги, адміністратори). Виглядає так, що вони не хотіли, аби діти повторили їхній шлях. До такого висновку підштовхує чимало фактів, що свідчать про тогочасне становище священників.

Так, у мемуарах вихованців духовної школи нерідко натрапляємо на згадки про намагання семінаристів у другій половині ХІХ ст. продовжити навчання не в академіях, а в університетах. Зокрема протоієрей Микола Флоринський (1826–1900), син священника Владимирської єпархії та магістр КДА (1845–1849), а згодом київський священник, згадуючи юнацькі роки, писав: «И еще замечу при сем, что в наше время [1840-ві рр. — М. Я.] не было у первых семинарии студентов стремлений поступить в

университеты: все перваки тогда желали быть студентами духовных академий»²⁸. Інший вихованець усіх рівнів тогочасної духовної освіти, час перебування в училищі та семінарії якого припав на 1870-ті рр., так само свідчив у мемуарах про привабливість вищої світської освіти для поповичів: «К счастью, что тогда большим возбудителем личной энергии учащихся [семінарій. — М. Я.] была надежда на поступление в университет, двери которого тогда еще не были закрыты для семинарских питомцев. Но с 1878 года, когда доступ в университет был закрыт для семинарских воспитанников требованием от них аттестатов зрелости, совершенно пала и личная энергия. Семинария с тех пор обратилась в какое-то безотрадное учреждение, в какую-то темницу, охраняемую чисто полицейским надзором лиц инспекции, которая заботилась только о том, как бы поскорее сбыть свое дежурство, сходиться на молитву и загнать учащихся в спальни, не справляясь, подготовлены ли ими их уроки, преодолены ли ими все трудности»²⁹.

Додатковим доказом того, що чимало семінаристів бажали продовжити науку в університетах (а відтак перейти у світське відомство), слугують офіційні заборони чи обмеження на такі дії останньої третини ХІХ ст.

Одну з причин, що робила кар'єру в духовному відомстві менш привабливою, ніж світську, слід шукати в економічній площині. Священницький хліб навіть у поєднанні з іншими обов'язками поступався прибуткам на світській чи військовій службі. Недаремно всі згадані вище священники не задовольнялися лише штатною посадою при храмі, а шукали додаткового заробітку, як-от

²⁸ Флоринский П., прот. Из студенческих воспоминаний / П. Флоринский, прот. // Душеполезное чтение. — 1900. — № 9. — С. 4–5.

²⁹ П. П. С. Духовная школа по воспоминаниям ее воспитанника и воспитателя с 1863 г. / П. П. С. // Русская старина. — 1911. — № 9. — С. 469.

за викладання. Проте і духовно-училищна служба за рівнем оплати в Російській імперії тривалий час суттєво поступалася педагогічній праці у світських школах (для порівняння, оклад вчителя Подільської семінарії становив наприкінці 1850-х рр. 257 рублів 40 коп., а Подільської гімназії — 600 рублів ³⁰).

Окрім потреби вести різнопланову діяльність задля матеріального добробуту, парафіяльне духовенство ще й не користувалося таким соціальним статусом, як їхні колеги, яким вдалося просунутися далі кар'єрною драбиною. Проілюструю цю тезу таким прикладом. 24 вересня 1895 р. у Києві мали урочисто відзначити ювілеї п'ятдесятилітньої служби трьох однокурсників, магістрів КДА 1845 р. та відомих у місті осіб: в Університеті Св. Володимира — тамтешнього професора богослов'я протоієрея Назарія Фаворова, у КДА — професора Дмитра Поспехова та одного із найстаріших і найзаслуженіших священиків, члена духовної консисторії о. Михайла Богданова. Найпомпезнішим та найбільш представницьким за рівнем учасників було відзначення в університеті, дещо скромнішим — в Академії. Святкування третього ювілею взагалі перенесли на кілька днів, і відбулося воно після молебню у Софійському соборі, де служив о. Михайло до виходу за штат, на квартирі ювіляра. Ні київський митрополит, ні ректор КДА особисто привітати Богданова не прийшли, хоча долучалися до урочистостей 24 вересня. Як бачимо, статус священика, хай і заслуженого, поступався позиції у соціумі його колишніх однокласників ³¹.

³⁰ Державний архів м. Києва. — Ф. 108. — Оп. 94. — Спр. 3. — Арк. 368 зв. — 371.

³¹ Местная хроника // Киевское слово. Литературно-политическая и экономическая газета. — 23 сентября 1895 г. — № 2765. — С. 1; 30 сентября 1895 г. — № 2772. — С. 1; С. И. К. К прошлому 50-летию юбилею протоиерея Михаила Мартыновича Богданова / С. И. К. // КЕВ. — 1895. — № 23. — Ч. неоф. — С. 1130–1137; Три пятидесятилетние юбилеи в Киеве // Там само. — № 19. — Ч. неоф. —

Достатньо заглянути до духовної періодики другої половини ХІХ ст., аби переконатися, що і матеріальне утримання, і критика суспільства хвилювали духовенство³². Вже згаданий на початку ревнитель православ'я протоієрей Григорій Крамарев³³ був одним із тих, хто писав про ці проблеми, реагуючи на поширені закиди з боку світських осіб. Визнаючи, що священнослужителі не мають такого впливу на соціум, як належить, і що окремі звинувачення (як-от у нетверезості сільських парохів) справедливі, він звинувачував у цьому суспільство. Це воно ще не наскільки розвинуте, щоб цінувати духовенство, до того ж у перетвореннях соціуму, що відбуваються, релігійний елемент намагаються поставити на задній план. Брак впливу священників, твердив Крамарев, не у його моральних та розумових якостях, а в бідності та принизливому становищі, що не відповідає важливому покликанню³⁴.

С. 919–922; Три юбилейные адреса от киевского духовенства // Там само. — Ч. неоф. — С. 925–926.

³² Див. про це: Смолич И. К. История русской Церкви. 1700–1917 / И. К. Смолич. — М. : Изд-во Спасо-Преображенского Валаамского монастыря, 1996. — Ч. I. — С. 373–375.

³³ Найвідомішу з праць Г. Крамарева «О влиянии христианской веры на политическое могущество России» (К., 1849. — 72 с.) присвячено обґрунтуванню благотворного впливу християнської віри на політичну велич, могутність і славу Росії, «народ» якої більше за інших пізнав особливе Боже покровительство. Саме віра, на думку Крамарева, спричинилася до безмежної поваги «русского народа» до царів та любові володарів до своїх підданих; вплинула на законодавство та розвиток наук; поклала початок «Росії» як держави та охороняла її у політичних смутах, а також тримала у нерозривному зв'язку ті «споконвічні» частини «Русского царства», які були відірвані від «материнського лона православної Росії» (себто ті терени, що входили до складу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої). Заснована на святих началах політика прославила «Росію» по цілій Європі.

³⁴ Крамарев Г. Отношение русского православного духовенства к обществу / Г. Крамарев // Руководство для сельских пастырей. — 1862. — № 15. — С. 489–504.

Втім, вочевидь, некомфортність свого становища відчували навіть заслужені та шановані священники єпархіального центру, а не тільки сільські парохі, інакше вони б не спрямовували своїх дітей віддаленими від церковної служби шляхами. Відтак не дивно, що на урочистому відзначенні 50-річчя священства київського кафедрального протоієрея Олександра Браїловського у серпні 1900 р., в якому взяли участь три вікарні єпископи, представники академічної та семінарської корпорацій, духовних училищ, архімандрити, члени консисторії, протоієреї, майже всі міські священники та інші особи, чигиринський преосвященний Димитрій «поставил в особенную похвалу о. юбиляру, между прочим, то, что он как бы в благодарность воспитавшей его *almae matris* дал своему сыну-первенцу академическое богословское образование и тем определил его на служение Св. Церкви, чего, по словам преосвященного оратора, теперь почти не замечается среди городского духовенства»³⁵.

³⁵ Стеллецкий Н., свящ. 50-летие священства кафедрального протоієрея Києво-Софійського собору о. Александра Ивановича Браїловського. — С. 775.

Кар'єра дітей київського духовенства другої половини XIX — поч. XX ст.

о. Данило Смолодович (1809–1882) ³⁶	Павло (нар. 1838)	Помер після закінчення Університету Св. Володимира,
	Таїсія (нар. 1841)	?
	Наталія (нар. 1848)	?
о. Микита Дубницький (1803–1879) ³⁷	Олександра (нар. 1832, 1833 чи 1835)	Навчалась у приватному пансіоні; у 43 роки ще була незаміжньою.
	Микита (нар. 1837)	На 1854 р. навчався у середньому відділенні Київської духовної семінарії.
	Анна (нар. 1841 чи 1845)	Навчалась у приватному пансіоні; у 35 років ще була незаміжньою.

¹ ЦДДАУК. — Ф. 711. — Оп. 2. — Спр. 5369. — Арк. 13–16 зв., 226–229; Некролог // КЕВ. — Ч. неоф. — 1882. — № 9. — С. 167–169.

² ЦДДАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1583. — Арк. 66 зв. — 67; Спр. 1593. — Арк. 59 зв. — 60; Спр. 1637. — Арк. 63 зв. — 64; Ф. 712. — Оп. 3. — Спр. 17. — Арк. 30–42 зв. Розбіжності в роках народження зумовлені різною інформацією про вік дітей у відомостях за різні роки (до слова — достатньо звична річ у час, здавалося б, розвинених бюрократії та регулярного документування; див. детальніше: Яременко М. В. Джерельний потенціал послужних списків духовенства Київської єпархії XIX — поч. XX ст. (за матеріалами вихованців Київської духовної академії) / М. В. Яременко // Труды Київської духовної академії. — № 21. — К. : КДАіС, 2014. — С. 158–166).

	Єлизавета (нар. 1841 чи 1842)	Навчалась у приватному пансіоні.
	Євгенія (нар. 1843, 1844 чи 1847)	Навчалась у приватному пансіоні.
	Людмила (нар. 1845, 1846 чи 1848)	Навчалась у приватному пансіоні; у 31 рік ще була незаміжньою.
	Євдокія (нар. 1847, 1848 чи 1850)	Навчалась у приватному пансіоні; дружина священика Андрія Антонова.
	Анастасія (нар. 1843)	Дружина київського протоієрея Павла Троцького.
о. Дмитро Жданов (1812–1897) ³⁸	Марія (нар. 1845)	Дружина київського протоієрея Климента Фоменка.
	Ольга (нар. 1854)	Дружина мирового судді Ляшенка.
	Василь (нар. 1861)	Чинovníк імператорської канцелярії.
о. Микита Дашкевич (1816 чи 1818–1880) ³⁹	Марія (нар. 1865)	Навчалась у жіночій Фундуклейській гімназії, дружина Петра Олексійовича Калачинського ⁴⁰ .

³⁸ ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1679. – Арк. 163 зв.

³⁹ Там само. – Спр. 1645. – Арк. 37 зв. – 38.

⁴⁰ ІР НБУВ. – Ф. 175. – Спр. 1409. – Арк. 1–1 зв., 4.

о. Михайло Богданов (1819/1820–1907) ⁴¹	Віктор (нар. 1852)	Лікар.
	Віра (нар. 1854 чи 1855)	?
	Олександра (нар. 1856 чи 1858)	?
	Сергій (нар. 1859)	Професор Університету Св. Володимира.
	Любов (нар. 1860)	?
о. Павло Подвисоцький (1821–1897) ⁴²	Надія (нар. 1864)	Навчалась у гімназії.
	Єлизавета (нар. 1858)	Дружина підполковника Диценка.
	Сергій (нар. 1861)	Навчався в Новоросійському університеті в м. Одесі; управитель приватного маєтку.
	Сусанна (нар. 1863)	Дружина вчителя Холмської гімназії Дружиніна.
	Микола (нар. 1851)	Випускник КДА (1875), єпископ ⁴⁴ .
о. Олександр Браїловський (1823–1905) ⁴³	Олексій (нар. 1853)	Директор гімназії.
	Анастасія (нар. 1855)	?
	Олександра (нар. 1857)	?

⁴¹ ЦДДАУК. – Ф. 127. – Оп. 1009. – Спр. 947. – Арк. 22 зв. – 23; спр. 1030. – Арк. 21 зв. – 22, 115 зв. – 116.

⁴² Там само. – Оп. 1011. – Спр. 1681. – Арк. 4 зв. – 6.

⁴³ Там само. – Оп. 1009. – Спр. 1061. – Арк. 10 зв. – 11.

⁴⁴ Ткачук М. Л. Вихованці і викладачі Київської духовної академії у складі єпископату православних церков / М. Ткачук // Київська Академія. – 2013. – Вип. 11. – С. 183.

о. Іван Гошкевич (1824–1871) ⁴⁵ о. Павло Троцький (1835–1900) ⁴⁷	Марія (нар. 1863)	?	
	Євген (нар. 1867)	Мировий суддя.	
	Михайло (нар. 1853 чи 1854)	Навчався у Київській духовній семінарії.	
	Віктор (нар. 1860)	Навчався в Університеті Св. Володимира; археолог, краєзнавець, музеєзнавець. ⁴⁶	
	Леонід (нар. 1867 чи 1868)	?	
	Дмитро (нар. 1864)	Капітан, командир імператорської роти Московського Олександрівського військового училища.	
	Антоніна (нар. 1868)	Дружина священника Олександра Клітіна.	
	Василь (нар. 1868)	Штабс-капітан 25-ї артилерійської бригади.	
	Григорій (нар. 1871)	Підпоручик 61-го піхотного Володимирського полку в Бялостоці.	
	Георгій (нар. 1872)	Чинownik митного департаменту Міністерства фінансів.	
	Марія (нар. 1874)	Дружина столоначальника канцелярії почителя Київського учбового округу Валеріана Забуського.	

⁴⁵ ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1615 – Арк. 90 зв. – 91.

⁴⁶ Юренко С. П. Гошкевич Віктор Іванович / С. П. Юренко // Енциклопедія історії України / [гол. редколегії В. А. Смолій та ін.]. – К. : Наук. думка, 2004. – Т. 2 (Г–Д). – С. 178–179.

⁴⁷ ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1690. – Арк. 210 зв., 214 зв. – 215.

о. Михайло Лінчевський (1838–1905) ⁴⁸	Григор (нар. 1875)	Чинovníк муніципального департаменту Міністерства фінансів.
	Афанасій (нар. 1873 чи 1874)	Кандидат права; був судовим слідчим у м. Гребешові Люблінської губернії.
	Лідія (нар. 1875 чи 1876)	Дружина київського священика Старовойтенка.
	Тетяна (нар. 1877 чи 1878)	Дружина чиновника Київської казенної палати Федора Шостацького.
	Захар (нар. 1879 чи 1880)	Закінчив двокласне міське училище.
	Антоніна (нар. 1881 чи 1882)	Дружина студента медичного факультету Університету Св. Володимира Карпова.
о. Роман Барілович (1840– 1905) ⁴⁹	Олександр (нар. 1870)	Чинovníк Міністерства фінансів.
	Катерина (нар. 1874)	?
	Марія (нар. 1875)	?
	Роман (нар. 1877)	Перебував на військовій службі.

⁴⁸ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1742. — Арк. 65 зв. — 66.

⁴⁹ Там само. — Оп. 1009. — Спр. 1069. — Арк. 11 зв.

о. Іван Гошкевич (1824–1871) ⁴⁵	Марія (нар. 1863)	?	Мировий суддя.
	Євген (нар. 1867)		Навчався у Київській духовній семінарії.
о. Павло Троцький (1835–1900) ⁴⁷	Віктор (нар. 1860)		Навчався в Університеті Св. Володимира; архолог; краєзнавець, музеєзнавець ⁴⁶ .
	Леонід (нар. 1867 чи 1868)	?	
	Дмитро (нар. 1864)		Капітан, командир імператорської роти Московського Олександрівського військового училища.
	Антоніна (нар. 1868)		Дружина священика Олександра Клітіна.
	Василь (нар. 1868)		Штабс-капітан 25-ї артилерійської бригади.
о. Павло Троцький (1835–1900) ⁴⁷	Григорій (нар. 1871)		Підпоручик 61-го піхотного Володимирського полку в Вялостоці.
	Георгій (нар. 1872)		Чинovníк мігтного департаменту Міністерства фінансів.
	Марія (нар. 1874)		Дружина столоначальника канцелярії попечителя Київського учбового округу Валеріана Забубського.

⁴⁵ ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1615 – Арк. 90 зв. – 91.

⁴⁶ Юренко С. П. Гошкевич Віктор Іванович / С. П. Юренко // Енциклопедія історії України / [гол. редко-
легії В. А. Смолій та ін.]. – К.: Наук. думка, 2004. – Т. 2 (Г–Д). – С. 178–179.

⁴⁷ ЦДІАУК. – Ф. 127. – Оп. 1011. – Спр. 1690. – Арк. 210 зв., 214 зв. – 215.

о. Михайло Лігчевський (1838–1905) ⁴⁸	Тихон (нар. 1875)	Чинovníк митного департаменту Міністерства фінансів.
	Афанасій (нар. 1873 чи 1874)	Кандидат права; був судовим слідчим у м. Грубешові Люблінської губернії.
	Лідія (нар. 1875 чи 1876)	Дружина київського священика Старовойтенка.
	Тетяна (нар. 1877 чи 1878)	Дружина чиновника Київської казенної палати Федора Шосташького.
	Захар (нар. 1879 чи 1880)	Закінчив двокласне міське училище.
	Антоніна (нар. 1881 чи 1882)	Дружина студента медичного факультету Університету Св. Володимира Карпова.
	Олександр (нар. 1870)	Чинovníк Міністерства фінансів.
о. Роман Барилевич (1840– 1905) ⁴⁹	Катерина (нар. 1874)	?
	Марія (нар. 1875)	?
	Роман (нар. 1877)	Пересував на військовій службі.

⁴⁸ ЦДІАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1742. — Арк. 65 зв. — 66.

⁴⁹ Там само. — Оп. 1009. — Спр. 1069. — Арк. 11 зв.

о. Михайло Златоверховніков (1842-1929) ⁵⁰	Ольга (нар. 1870)	На 1911 р. — вдова.
	Михайло (нар. 1874)	Навчався у Київській першій гімназії та Університеті Св. Володимира.
	Володимир (нар. 1877)	Навчався у Київській першій гімназії та Університеті Св. Володимира.
	Борис (нар. 1880)	Навчався у Київській першій гімназії та Університеті Св. Володимира; доктор медицини, служив у Київському військовому госпіталі.
о. Кирило Мацєвич (1857-1915) ⁵¹	Людмила (нар. 1886)	Вчителька Київської жіночої гімназії княгині Ольги.
	Наталія (нар. 1889)	Дружина офіцера Головного військово-судового управління в Петербурзі Костянтина Васильовича Ялишева.
	Ганна (нар. 1891)	Випускниця (1909) жіночої гімназії княгині Ольги.
	Ольга (нар. 1894)	Випускниця (1911) жіночої гімназії княгині Ольги.
	Микола (нар. 1896)	На 1913 р. — вихованець 7-го класу IV-ї гімназії.

⁵⁰ Столетие Киевской первой гимназии. (1809-1811-1911 гг.). — К., 1911. — Т. I. Именные списки и биографии должностных лиц и воспитанников гимназии. — С. 341.

⁵¹ ЦДАУК. — Ф. 127. — Оп. 1011. — Спр. 1738. — Арк. 271.